

N:o 34.

Ank. till Riksd. kansli den 26 mars 1908, kl. 2,30 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af dödsstraffet.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 182, har herr *J. Byström* hemställt, att Riksdagen, under uttalande, att den anser dödsstraffet böra ur allmänna strafflagen borttagas, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande strafflag, som i följd af dödsstraffets upphäfvande kunna vara erforderliga.

Till stöd härför har motionären anført följande:

»Flere gånger har man i Riksdagen motionerat om att dödsstraffet måtte blifva borttaget ur den allmänna strafflagen. Senast var det herr *M. F. Nyström*, som 1901 väckte motion härom. Men lika många gånger har Riksdagen röstat för dess bibehållande. Allt fler och fler torde dock inse, att ett land såsom vårt skulle reda sig lika bra utan denna från gamla tider kvarstående, motbjudande straffart. Särskildt har justitierådet *S. R. D. K. Olivecrona* genom sitt vida berömda arbete i detta ämne gifvit, som mig synes, en dödsstöt åt dödsstraffet i den svenska lagstiftningen.

I denna frågas tidigare skeden sökte man bland annat hämta stöd från bibelns heliga lära för dödsstraffets berättigande. Mindre och mindre

har man dock i senare tider åberopat detta skäl. Och om man ej blott stannar vid en del af gamla testamentets utsagor, utan söker att äfven se saken i nya testamentets ljus, kan man icke finna något som tvingar till dödsstraffets försvarande. Jesu Kristi upphöjda lära synes mig icke bjuda, att den ena människan skall i straffets tecken döda den andra.

Genom att beröfva en brottsling lifvet har man ock beröfvat honom möjligheten att kunna bättra sig. Om än straffet såsom mången förmenar skall hafva något af hämnd öfver sig, bör det väl väsentligen vara af en fostrande betydelse. Den brottslige bör man söka förmå att bättra sig. Allt bör göras för att få honom upprättad. Detta kan ju icke äga rum med en som undergått dödsstraffet.

Men, säger man, detta straff bör finnas för att ingifva dem, som möjligen ämna begå grofva brott, skräck och fruktan. Man statuerar exempel, som skola hindra andra att träda in på brottets väg. Om nu detta är ett af motiven för dödsstraffets bibehållande, måste det vara felaktigt. Ty om den dödsdömda skall dödas, för att man skall ingifva andra skräck och fasa, måste han ju lida för andras möjligen framträdande grofva synder och ej allenast för sina egna. Det kan ju ej vara rätt.

För öfrigt är det ytterst ovisst, huruvida dödsstraffets hemskhet verkligen afhåller dem, som vilja gå in på brottets bana, från att göra det. Meningarna härom äro i allt fall delade. Skulle emellertid detta vara förhållandet, då borde ju så stor offentlighet som möjligt gifvas åt afrättningarna. Men detta gör man ej längre. Dessa sorgliga, offentliga stupstocksscener höra dess bättre, hvad vårt land beträffar, till det svunna. Och jag hoppas, att äfven dödsstraffsparagraferna, som väl kunna flyktigt betraktas vid studiet af lagfarenhet, skola snart vara att finna i lagböcker, som ej vidare användas vid Sveriges rikets domstolar. Det framhålles ock, att dödsstraffet måste finnas, för att samhället eller staten skall kunna skydda sig för de gröfsta brottslingarna. Om det vore så, att dödsstraffet kunde verkligen skydda för det farliga brottet, kunde ju, från den synpunkten sedt, denna straffart försvaras. Men det är ju först efter det att de gräsliga brotten äro begångna, som straffet kommer. Och det är väl ändå ytterst sällsynt, att en brottsling, som uttjänt näst svåraste straff, som svensk lag påbjuder, faller i samma grofva brott, som han förut varit straffad för. Sker det, kan det ju möjligen bero på omständigheter, som skulle kunna vara förmildrande, om man rätteligen kände dem.

Emellertid har ju staten andra utvägar att skydda sig för här åsyftade brottslingar än att taga deras lif.

Så anföres af försvararna af dödsstraffet, att det upptagits såsom alternativt straff och att Konungen tillerkännes benådningsrätt. Äfven om dödsstraffet i regel upptagits i straffskalan endast som alternativt straff, kvarstår det dock som en möjlighet, och detta bör ej längre vara fallet. Hvad benådningsrätten angår, är den enligt vår lag säkerligen af den ansvarsfulla karaktär, att den, som har den, icke torde hafva något emot, att den i detta fall frántages honom, genom att dödsstraffet upphäfves.

Den som har benådningsrätten kan ock utsättas för en godtycklighet, som icke verkar alldeles så bra. I en af herr C. Lindhagen år 1901 till lagutskottets utlåtande i detta ärende fogad reservation hafva omnämnts exempel, som delvis belysa detta förhållande.

Lagens män kunna ju ock i något fall taga miste i sina domar. Då så möjligen skett, kan det ju i vanliga fall åtminstone delvis rättas, om felet blir uppenbart. Men har en dom fällts som orättvist beröfvat en tilltalad lifvet, kan ju ingen rättelse ske.

Alla äro vi ock barn af vår tid, hvadan åtskilligt, som i en tid anses i högsta grad straffvärdt, i en annan upplystare tid bedömes betydligt annorlunda. Här är ju ock ett område, där en humanisering säkerligen utan någon som helst fara för ett lugnt samhällslif kan åstadkommas.

I flere länder har dödsstraffet borttagits ur lagen, och i en del stater, där dödsstraffet finnes kvar, anses det vara en så omodern straffart, att det sällan eller aldrig tillämpas.

Då det kan gå i dessa stater utan detta straff, bör rättsordningen äfven hos oss icke oroas, om det borttages.»

Till de yttringar af det mänskliga samfundslifvet, som framträdt mycket olika under olika former och grader af utveckling, hör äfven samhällenas och folkens sätt att värna sig och sina medlemmar mot förbrytelser. Stigande upplysning och högre kultur hafva äfven på detta område utöfvat sina verkningar, och har sålunda i våra dagar inträdt en viss likformighet i de civiliserade folkens uppfattning härutinnan. Ännu fortgår dock striden mellan olika åskådningar angående de olika straffarternas ändamålsenlighet och lämplighet. Detta gäller kanske i särskild grad dödsstraffet, som i trots af de häftiga angrepp, hvarför det varit utsatt, likväl kvarstår i de flesta moderna staters lagstiftningar.

Ensam i nämnda faktum, dödsstraffets fortfarande bestånd i flertalet länders strafflagar, torde föreligga ett bevis för en ganska utbredd insikt, att detta straff fyller en plats i den bestående rättsordningen.

*Utskottets
yttrande.*

Den förda striden angående dödsstraffets fortbestånd har haft olika skeden. Man har i senare tid börjat alltmer erkänna, att om dödsstraffet är nödvändigt för rättsordningens uppehållande, är därmed också dess rättmätighet bevisad.

Gentemot den förnämsta invändningen mot dödsstraffet, att staten icke skulle äga någon makt öfver människans sinnliga tillvaro, hvilken icke vore henne gifven af eller genom staten, har sålunda framhållits, att staten borde äga all den rätt i förhållande till sina medlemmar, som statsändamålet fordrade, samt att då detta ostridigt påkallade offer af människolif för statens värnande mot yttre fiender, borde så kunna vara förhållandet äfven för afvärjande af angrepp mot den inre rättsordningen. Hvad statsändamålet i hvarje fall fordrar måste naturligtvis ställas i strängt beroende af bestående förhållanden. Likasom hvarje annan straffart bör vara ett uttryck för ett folks och ett lands behof af olika medel att bekämpa orätten och värna mot förbrytelser, måste detta i särskild grad gälla de strängaste straffen och dödsstraffet. Föreligger ej ett sådant behof, kan ej heller, synes det utskottet, ett så starkt ingrepp mot den enskilde brottslige, som tagandet af hans lif innebär, från rättsordningens synpunkt försvaras.

Dödsstraffets särställning såsom straff är i ögonen fallande. Intet straff kan kraftigare mana till respekt och eftertanke. Samtidigt som dödsstraffet säkert undanröjer ett återfall i brott, innebär det sålunda också ett starkt afhållande moment för begående af lagöfverträdelser.

Såsom ett sista medel att uppehålla rättens och statens auktoritet är dödsstraffet enligt utskottets förmenande fortfarande i vårt land behöfligt. Såsom sådant torde äfven dess befintlighet i vår rätt uppbäras af ett allmänt medvetande, som understundom äfven kan påkalla dess tillämpande. I ett och annat fall torde dödsstraffet också kunna få karaktären af ett utöfvande af en samhällets nödvärnsrätt mot fortsatta farliga förbrytelser, något hvarpå exempel i vårt land äfven i senare tid förekommit.

Beträffande den af motionären äfven framhållna omständigheten, att dödsstraffet saknar den för öfriga straffarter väsentliga egenskapen att utgöra ett medel till den brottsliges uppfostrande och upprättande, kan utskottet emot de nu anförda skälen för dödsstraffets bibehållande icke finna denna omständighet af afgörande betydelse. Äfven om man utgår från att med afseende å de brottsliga viljor, på hvilka utskottet här syftar, någon uppfostran, som kan återbörda den brottslige åt samhället, verkligen är möjlig, torde likväl statens plikt i sådant afseende icke

gå längre, än som är förenligt med statens straffande verksamhet öfver hufvud och med det för statsändamålet en gång nödvändigbefunna straffet.

Hvad slutligen beträffar en äfven i modern tid icke utan fog framställd invändning mot dödsstraffet, nämligen att, om detsamma drabbar en oskyldig, all upprättelse är omöjlig, kan denna invändning för vårt lands vidkommande icke tillmätas någon betydelse, detta beroende på de särskilda garantier, som den svenska rätten uppställer vid fråga om dödsstraffets tillämpande. I detta afseende må erinras, att dödsstraffet hos oss, i motsats mot hvad som är förhållandet i främmande strafflagar, aldrig stadgas absolut, utan alltid alternativt med annat straff. Dom, hvarigenom underrätt dömt till döden, skall underställas hofrätt och hofrätts dom Kungl. Maj:t i högsta domstolen. Uppstår tvifvel om den tilltalades sinnesbeskaffenhet, har domstolen att inhämta sakkunnigs utlåtande därom, något som, på sätt utskottet i annat denna dag afgifvet utlåtande hemställt, vid fråga om dödsstraff syntes utskottet alltid böra äga rum, äfven om särskild anledning därtill icke yppats i målet. Hos oss gällande bevisregler innebära därjämte en garanti mot den oskyldiges fällande, som utlandets juryväsen i regel icke erbjuder. Slutligen har Konungen rätt att i statsrådet på ansökan göra nåd.

De senaste årtiondenas rättsstatistik för vårt land gifver vid handen, att de gröfsta brotten alltjämt äro i aftagande. Under de senaste tio åren har här i landet ådömdt dödsstraff endast i tre fall gått i verkställighet. Det är sålunda anledning hoppas, att dödsstraffets användning hos oss skall kunna alltmer inskränkas.

På grund af hvad utskottet nu anfört, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 23 mars 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herr *Lindhagen*, med hvilken herrar *Jansson* i Edsbäcken och *Byström* instämt:

»Frågan om dödsstraffets afskaffande är säkerligen ett sådant spörsmål, som man ej kan göra sig af med på annat sätt än genom dess slutgiltiga lösning. Det kommer städse tillbaka trots nedärfda straffrättsliga föreställningars fortlefvande makt och trots nya snart åter bortdöende läror om nyttan såsom ensam lag äfven för samhällets makt öfver individernas lif eller död såväl på detta som till och med på andra områden. Dödsstraffet är nämligen, man må säga hvad man vill, äfven något annat och mera än ett straff. Inför tagandet af en människas lif skall människoanden alltid ställa sig på ett särskildt sätt tveksam och dröjande.

Motionären har närmare utvecklat några af de grunder, som åberopas för dödsstraffets upphäfvande. Ett ytterligare ingående på denna utdebaterade sak kan här icke ifrågakomma. Såsom M. F. Nyström år 1901 yttrade i sin på klar och medryckande bevisföring byggda motion, skulle anförandet af alla de skäl, som tala för dödsstraffets afskaffande, vara detsamma som att bemöta och vederlägga alla de invändningar, som under den mer än hundraåriga striden om dödsstraffet förts i alla kulturstater. Då denna strid knappast lämnat något spår efter sig i lagutskottets förvarande betänkande, kan det emellertid vara skäl något närmare framhålla, hurusom den däremot satt djupa märken i vår lagstiftning och vår rättskipning.

År 1779 utgafs en författning om dödsstraffets afskaffande i vissa fall och man fortgick sedan på den vägen genom flera författningar under 1830-, 1840- och 1850-talen. Verkan häraf var påfallande. På 1750-talet afrättades i medeltal årligen 47 personer, på 1830-talet i medeltal 17 och under 1840- och 50-talen i medeltal 7 personer årligen.

De sistnämnda författningarna tillkommo under förarbetena till 1864 års strafflag. Under dessa förarbeten uttalade man redan tidigt äfven sina tvifvelsmål om nödvändigheten af dödsstraffets bibehållande på samma gång man i allmänhet var på det klara med, »att detta straff ej kunde inför för-

nuftets och rättvisans domstol försvaras». Men för den gången stannade man vid att dels väsentligen begränsa antalet brott, för hvilka dödsstraff kunde ifrågakomma, och dels i dessa fall utsätta det såsom allenast ett alternativt straff jämte lifstids straffarbete. Härigenom ansågs emellertid, såsom justitieministern yttrade under öfverläggningarna inom ridderskapet och adeln, »att ett stort steg vore taget till dödsstraffets afskaffande».

Det blef därefter benådningsrätten förbehållet att söka uppfostra den allmänna meningen till att en gång kunna taga detta steg fullt ut.

I öfverensstämmelse härmed hafva också under åren 1865—1899 af 109 dödsdömda endast 11 blifvit afrättade. Af särskild betydelse har här varit, om afgifna nådeansökningar blifvit inom högsta domstolen tillstyrkta eller icke. Af dessa elfva dödsdömda afrättades år 1866 Johan Magnus Johansson Borg och Petter Hedin. Högsta domstolen hade afstyrkt benådning med undantag af tre ledamöter, som tillstyrkte nåd. Detta anmärkningsvärda förhållande, att Borg och Hedin afrättades, oakadt tre ledamöter i domstolen tillstyrkt nåd, berodde möjligen därpå, att på den tiden de högre juristerna voro lifliga anhängare af dödsstraffets afskaffande och därför åtminstone åtskilliga af dem alltid principielt reserverade sig mot dess tillämpning. Sedan blir dock ställningen en annan. Nästa fall inträffade 1872, då Carl Otto Andersson afrättades; alla ledamöterna af högsta domstolen afstyrkte nåd utom justitierådet Olivecrona. År 1876 afrättades Gustaf Adolf Eriksson Hjert och Conrad Pettersson Tektor; endast justitierådet Olivecrona tillstyrkte nåd. Så var ock förhållandet 1879, då Anders Larsson afrättades. År 1882 afrättades Carl Andersson Sköld och Johan Österman; alla ledamöter af högsta domstolen afstyrkte nåd utom justitieråden Carleson och Olivecrona. År 1887 afrättades Nils Petter Pettersson Hagström; alla afstyrkte nåd utom justitierådet Olivecrona. År 1890 afrättades Anna Månsdotter i Yngsjö; högsta domstolen afstyrkte enhälligt nåd. År 1893 afrättades Per Johan Pettersson från Mossbo; alla afstyrkte nåd utom justitierådet Carlson. Om man nu bland de justitieråd, som från och med 1872 yttrat sig om ofvannämnda afslagna nådeansökningar, bortser från justitierådet Olivecrona, om hvilken man vet, att han af princip alltid reserverade sig mot dödsstraffets tillämpning, finner man, att högsta domstolen i alla dessa fall enhälligt eller så godt som enhälligt afstyrkt nåd.

Så kom år 1900, då af fyra dödsdömda icke mindre än tre afrättades, nämligen Theodor Julius Sallroth, Lars Nilsson från Hörup och Johan Filip Nordlund. Den sistnämnde, hvilken å en ångbåt föröfvat fem mord

jämte åtskilliga mordförsök, sökte ej nåd. För Sallroth, som var tjugu år gammal, tillstyrkte högsta domstolen enhälligt nåd med hänsyn till hans ungdom. Lars Nilssons nådeansökan afstyrktes af fyra ledamöter i domstolen men tillstyrktes af tre, bland hvilka en äfven frikänd honom från dödsstraff. Dessa tre ledamöter åberopade, att enligt medicinska auktoritetens utlåtande Nilsson måste antagas hafva lidit af nervsjukdom, antagligen epilepsi, hvilken finge anses hafva utöfvat ett menligt inflytande å hans sinnesbeskaffenhet. De Nordlundska morderna inträffade natten till den 17 maj, och den 25 maj afslogos Sallroths och Nilssons nådansökningsningar, hvarefter båda under sommarens lopp afrättades; dock måste afrättningen af Nilsson upprepade gånger uppskjutas på grund af hans sinnesbeskaffenhet. Den ofvan framhållna uppfattningen hos 1864 års lagstiftare att dödsstraffet bör, om ock blott småningom, afskaffas, bygger ingalunda på den orimliga förutsättningen, att någon särdeles svår förbrytelse ej vidare skall inträffa. En upplyst allmän mening får följaktligen ej förlora sinnesnärvaron och släppa alla sina grundsatser därför att det inträffar något enastående undantagsfall såsom Nordlunds ännu oförklarade förbrytelse. Det ligger i öppen dag, att det var endast under intryck af den afrättningsstämning, hvilken uppstod omedelbart efter Nordlunds död, som statsmakten öfverlagdt afvek från förut tillämpade principer och trodde sig böra kräfvat en förvildad tjuguarig ynglings och en tilläfventyrs mindre tillräknelig epileptikers blod. M. F. Nyströms motion tjänade därför på sin tid äfven såsom en hälsosam påminnelse om, att man borde slå vakt om den rättsordning, vi ditintills tillkämpat oss.

Efter år 1900 har också utvecklingen återfallit i den normala gången. Från och med år 1901 äro nämligen fällda inalles 5 dödsdomar men i följd af skedd benådning har ingen af dessa gått i verkställighet.

Utskottet synes nu vilja såsom ett väsentligt skäl för dödsstraffets bibehållande framhålla dess betydelse att kunna värna samhället mot grofva brott. Klart är också, att, ifall obestriddligen genom dödsstraffets tillämpande förekommes en mängd svåra förbrytelser, hvilka i motsatt fall skulle kommit till stånd, man kanske måste finna sig i bibehållandet af en dylik barbarism. Vår egen ofvan omnämnda erfarenhet bestyrker dock icke utskottets uppfattning. Redan det att i lagen behålla ett straff, som väl skall utdömas, men sedan nästan aldrig tillämpas, är lindrigast sagdt en oegentlighet. Men detta innebär därtill ett erkännande, att nämnda straff icke behöfves för det antydda syftet.

Detta är också erfarenheten från de länder, där dödsstraffet sedan länge varit afskaffadt, såsom Italien, Holland, Rumänien, Portugal samt åtskilliga Schweiziska kantoner och Amerikanska stater, äfvensom från stater, där dödsstraffet ehuru kvarstående i lagen lär afskaffats i tillämpningen, såsom Belgien, Danmark och Finland.

Den år 1902 antagna nya norska strafflagen upptager icke heller dödsstraffet. I motiven till lagen, författade af den bekante rättslärde riksadvokaten B. Getz, konstateras efter en saklig utredning, att det kan betraktas »som en af alla sakkunniga allmänt erkänd sanning», att man efter de erfarenheter, som i olika länder gjorts på detta område, icke behöfver frukta, att dödsstraffets afskaffande skall blifva till skada för rättssäkerheten. Samma erfarenhet, säges det vidare, har man haft äfven i Norge, där då på lång tid dödsstraffet ej tillämpats. Utredningen avslutas med den förklaringen, att »en lag, som nu formligen utstryker dödsstraffet, inför i verkligheten intet nytt utan sanktionerar allenast den redan länge faktiskt bestående rättsordningen och bildar den naturliga avslutningen på ett pröfvande, hvars gynnsamma utfall, såvidt man kan döma af statistiska data, synes icke kunna bestridas».

Det är i själfva verket ingenting annat, som skulle inträffa äfven hos oss, ifall man biföll motionärens förslag och därmed avslutade det »steg till dödsstraffets afskaffande», som man sade sig hafva inslagit på med antagande af vår nu gällande strafflag.

Därför hemställes:

att Riksdagen med anledning af förevarande motion ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande frågan om dödsstraffets borttagande ur allmänna strafflagen samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan föranleda.

Herrar *Fahlén* och *Ersson* hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.